

Goran Kardaš

**Volja ili istina logičke istine
(zapis o jednoj mogućnosti)**

Ovaj napis zahtijeva uvid o uvođenju istine kroz Kritiku čistog uma, Tractatus logico-philosophicus i Volju za moć, dakle, kroz istinu samu.

"Volja za logičku istinu može se provesti tek pošto se tko latio načelnog iskrivljavanja svekolikog zbivanja."

Friedrich Nietzsche - Volja za moć

Anti-Parmenid: Što se može misliti mora sigurno biti fikcija.

Metafizika. Bivstvjuće. Volja. Povijest.

Metafizika kao takva govori o bivstvjućem. Govor o bivstvjućem pret-postavlja sebeistinu bitka bivstvjućeg. Znanost metafizike bivstvjućeg bila bi stoga moguća jedino kroz od-govor (samorefleksiju) na sebe-upit istine bivstvjućeg. No zašto UOPĆE bivstvjuće sebe hoće znati, pa onda i kroz znanost metafizike? Metafizika i bivstvjuće su na kušnji:

A. Predrođena, čista ("transcendentalna"), od-sebe-nikad-odrođena i stoga nerođena istina bivstvjućeg koja ne htjedući htijenje, biva u zaboravu hoteći Ništa. (Iskon).

B. Istina bivstvjućeg sebe zaživljuje utemeljujući se u metafizici. (Povijest).

Kod A, na djelu je bivstvjuće koje u besvjesnom Ništa nikad ne dolazi k sebi. Utoliko je govor, misao ili ideja -o, -kroz ili prema bivstvjućem, kao i o cijelom stavu A besmislen i neizreciv. (Besmislen i neizreciv kao nemogućnost izrijecka o onom nerođenom i sebe-nikad-uspostavljenom). Ali, onda je isto tako besmislena i sama mogućnost samouspostave bivstvjućeg kroz znanost metafizike. Tako se i stav B pokazuje kao neodrživ. Drugačije rečeno: Da bi metafizika kao znanost o istini bivstvjućeg

uopće bila moguća, bivstvjuće iz sebe mora moći (kroz metafiziku) uspostaviti prve principe koji se pokazuju i dokazuju kao konstituensi znanosti metafizike. Kako prvi i jedini princip bivstvjućeg može biti jedino istina bivstvjućeg, ono, da bi bilo svoja vlastita istina, mora biti "utemeljeno" u sebi samom kao vječito još-nedolazeća sebeistina. Ono je, takoreći, osuđeno na vječiti bijeg od sebe samog da bi uopće bilo. To je "bitak" njegove "aktualizacije". Pa ipak, što hoće reći B (istina bivstvjućeg sebe zaživljuje utemeljujući se u metafizici (Povijest))? Čini se, začudno, da istina bivstvjućeg uspostavlja vlastiti bitak iznoseći na vidjelo znanost metafizike kao horizont toga "događaja". Iznoseći pak na vidjelo znanost metafizike kao ogledalo svoje biti, istina bivstvjućeg zaživljuje kao SAMOREFLEKSIJA (Iskon (Ništa)-Bitak; Bitak-Iskon (Ništa)). U toj ničim uvjetovanoj (osim istine bitka) samorefleksiji, istina bivstvjućeg sebe otkriva i doživljava kao ono MISLEĆE koje biva zrcaljeno samo-uvikom : MISLIM. Ovim samouvidom znanost metafizike, istina bivstvjućeg i njen "metafizički" bitak objelodanjuju se sada (u osjećaju "mislim") kao nikad započeti i nedosanjani san, i kao takvi pripadaju pretpovijesnoj i preddogađajnoj epohi. Istina bivstvjućeg, ali sad eminentno istina onog "mislim", uronjena je u povijest kao mjesto i dimenziju svog zrcaljenja (odslikavanja). Tako prvi čin zrcaljenja onog "mislim", takoreći pred sam probitak povijesti, a istovremeno ju utemeljujući, bijaše doživljen kroz samouspostavu bitka mišljenja: JESAM. (Mislim, dakle jesam, pokazuje se tako kao jedini pretpovijesni dokument koji se prelio u ono povijesno). Ali čisti akt samorefleksije (koja se očituje kao samouspostava bitka mišljenja) onog "mislim" u ono "jesam", još ne bi bio dovoljan da producira povijesnost povijesti i povijesni "sadržaj". Potrebno je, stoga, vratiti se u pred-jestvovanje onog "mislim" i propitati što stoji u temelju (kao najdublje određenje) onog neupitnog; "jesam". Pokazuje se da je na djelu nerazumljivo nutarnje HTIJENJE koje goni ono misleće da uspostavi svoju vlastitu bit (istinu) preko koje se misleće samoreflektira u ono "jesam". "Jesam" je tako sebe-istina (sebe-bit) onog "mislim". (JA jesam je specijalni slučaj istovremene uspostave SLOBODE-čovjeka u čovjeku i samoobmane bitka mišljenja). Ukoliko se strahovita tenzija pitanja (mislim?) u istom činu razrješava i prazni u od-govoru (jesam), onda je u tom iskonskom pitanju-odgovoru istovremeno na djelu ODROD ISTINE NETOM USPOSTAVLJENA BITKA MIŠLJENJA KOJA NERAZUMLJIVIM NAČINOM HOĆE BITI ISTINA KOJA SEBE ZNA KAO ISTINU, ALI ONA SEBE (NUĆNIM NAČINOM) NIKAD NE SAZNAJE KAO SEBE ISTINU JER BIVA OBMANUTA VLASTITIM HTIJENJEM KOJE SAD HOĆE SEBE SAMOG.

Bivanje htijenja (VOLJE) tako je prvi istinski povijesni čin. Zbog svoje naravi (nužde) da se ništi i potvrđuje u istom činu (njeno "potvrđivanje" je gornje usijanje ili trenutna teleologija koja se nužnim načinom prazni (ništi) u novo potencijalno htijenje koje nanovo započinje besciljni ciklus), ona UTEMELJUJE HORIZONT CJELOKUPNE MOGUĆNOSTI, gdje pleše vječiti ples prisilnog samoobnavljanja. Za volju je tako svejedno pojavljuje li se u liku stolara da napravi stolicu, kipara da napravi kip ili pak Boga da iz svoga bitka omogući bitak svih mogućih bića. "...i dok kažemo NE mi činimo još uvijek ono što jesmo..." (F. Nietzsche). Sada će se pokazati suvislost ideje kojom se vodi ovaj napis, naime da su dosad izneseni stavovi neposredni uzroci nemogućnosti samouspostave ZNANOSTI kroz znanstvenu istinu utemeljenu na znanstvenim principima. Pokazat će se, isto tako, da su "znanstvene istine", "znanstvene metode" i "znanstvene discipline", ukoliko sve to znanost hoće biti, osuđene i bačene na dosudu i presudu FILOZOFIJE. Za predmet rasprave je uzeta upravo LOGIKA u svojoj općenitosti, za koju se vjeruje da je konstituirajući i potvrđujući istinitost (valjanost) matematike, paradigma spoznaje uopće.

Logika.

Ukoliko se istina njuši iz logike, onda se pitanje istine reducira na pitanje logičke istine. Da bi se logička istina ogledala u znanosti logičke istine, ona mora moći iz sebe putem znanosti koju utemeljuje postaviti svoje najvlastitije principe čija se nužnost, između ostalog, očituje u tome da je te principe nemoguće izvesti iz nekih viših principa. Ukoliko se bude pokazalo da su ti principi LOGIČKE ISTINE A PRIORI onda će se istina logičke istine u znanosti logičke istine pokazati apsolutno važećom. A ako se pokaže da su te istine doduše apriorne, ali ne i logičke, tada će se znanost logičke istine ukinuti sama od sebe. Ukratko ćemo promotriti neke temeljne logičke principe. Implikacija ($p \rightarrow q$) se prepoznaje kao jedna od temeljnih "očiglednih" logičkih principa. Što hoće reći " $p \rightarrow q$ "? Ovdje imamo formu od dva elementarna suda koji su povezani jednom logičkim operacijom (implikacijom). Hoće se reći da su elementarni sud p i elementarni sud q LOGIČKOM NUĆDOM posredovani implikacijom (uvjetovanjem ako/onda). Za izvjesnost istinitosti (valjanosti) ili lažnosti (nevaljanosti) implikacije konstruiraju se tzv. istinosne tablice koje prikazuju pod kojim uvjetom (stanjem) elementarnih sudova je implikacija istinita ili lažna. Prikazuje se:

p q $p \rightarrow q$

I	I	I
I	L	L
L	I	I
L	L	I

gdje je I=istina; L=laž.

Rekli smo da je oblik " $p \rightarrow q$ " forma implikacije koja prikazuje "implikativni" odnos mogućih sadržaja. Za sadržaj implikacije uzmimo npr. stav "Ako pada kiša, ulice su mokre". Valjanost implikacije se potvrđuje u svim slučajevima osim ako je elementarni sud "kiša pada" istinit, a elementarni sud "ulice su mokre" lažan. Ukoliko " $p \rightarrow q$ " hoće biti opće važeći logički princip, tada se njegova nužnost mora iščitati iz logike same kao logički princip a priori, odnosno forma suda " $p \rightarrow q$ " mora važiti kao SINTETIČKI SUD A PRIORI, što će, pak, reći da se sadržaj p i sadržaj q moraju PREDISKUSTVENO uvjetovati. U našem primjeru to bi značilo da bi sud "ako kiša pada, ulice su mokre", bio potvrđen kao sintetički sud a priori ukoliko bi bilo moguće (u samoj logici) bez iskustva što je to "kiša", "padanje", "ulice", "mokrost", kauzalnost (ako/onda) potvrditi njegovu bezuvjetnu (prediskustvenu) nužnost. Očigledno je da je to nemoguće i da je nužnost implikacije a posteriori jer samom postavom forme " $p \rightarrow q$ " VEĆ je odlučeno u pogledu njegove istinitosti ili lažnosti. Slijedeći Wittgensteina možemo ovu misao dalje proslijediti i konstatirati da je uvođenjem nekog logičkog predmeta ili logičkog odnosa u logički prostor, već uveden svaki MOGUĆI logički predmet i logički odnos. (Otuda, između ostalog, i mogućnost izvođenja logičkih operacija jednih iz drugih). Opravdanje zašto uopće " $p \rightarrow q$ " leži naime u svijesti (a ne u logici kao logički princip) kao kauzalna kategorija (Kant), koja dva sadržaja, "po sebi" neuvjetovana, uzročno-posljedično ulančuje. Tako je forma " $p \rightarrow q$ " tek oznakovljeni proces što se izvorno zbiva u samom razumu i koji, između ostalog, uvjetuje da takvo nešto kao što je forma " $p \rightarrow q$ " uopće bude mišljeno. U istom smislu Wittgenstein kaže: "To da je aRb ne znači da je a u relaciji R sa b, nego to što su a i b u "izvjesnom odnosu" označavamo sa aRb . To u "izvjesnom odnosu" upućuje na mjesto izvjesnosti te izvjesnosti, svakako ne u logici samoj. Stavna funkcija $F(x)$ kaže: argument x se očituje kao funkcija F. To znači da bi nespecificirani predmet x uopće mogao biti mišljen, on mora biti mišljen kao skup svih specificiranih predmeta koji zadovoljavaju datu funkciju. Ovo "datu funkciju" govori da je funkcija F, pojavivši se u " $F(x)$ ", u logički prostor istovremeno unijela SVE moguće

predmete koji potpadaju pod F. Wittgenstein kaže: "Funkcija u sebi sadrži jedan "prauzor" argumenta". Funkcija F (npr. relacija "biti smrtan") u sebi kao potenciju (prauzor) sadrži sve moguće predmete ili bića koja se odlikuju atributom smrtnosti. Vidljivo je da nužnost "x je F" ne leži u logici nego je oznakovljeni (apstraktni) proces misaonog zbivanja. Tvrdnja da je upravo to smisao ili svrha logike ne zadovoljava nas jer mi propitujemo mogućnost utemeljenja znanosti logičke istine, kako je prethodno bilo proklamirano. Stoga, postoji opravdanje za sljedeće stavove:

A. Znanost logičke istine je NEMOGUĆA jer je pokazano da principi koje logika hoće utvrditi i staviti u temelj svoje istinitosti, nisu principi logike.

B. Svi stavovi formalne logike (kakva logika i jest),jesu ANALITIČKI stavovi i kao takvi ne izriču ništa što se i bez njih ne bi moglo izreći. (To da je predikat "padati" implicitno već sadržan u subjektu "kiša",nije otkriće logike).

C. Apstraktnost logičkih (a time i matematičkih) oblika ili formi razotkrivaju njihovo pravo podrijetlo. Očišćeni, naime, od svakog sadržaja, ti oblici imaju izvorište u "čistim oblicima zrenja" (Kant), tj. prostoru i vremenu. Tek u ZOROVIMA A PRIORI (prostoru i vremenu) leži mogućnost matematike kao apriorne spoznaje, a NE u istinitosti matematičkih principa čija bi se istinitost, ukoliko se žele iz matematike samouspostaviti, trebala objelodaniti iz njih samih.

D. Postojanje sintetičkog suda a priori potvrdilo bi samoutemeljenje logičke istine. Ali je jasno već iz same konstrukcije (sintetički sud a priori), da takav sud ne postoji. (U izvjesnom smislu samo je sud "mislim dakle jesam", sintetički sud a priori).

E. Tautologije kao čisti analitički sudovi najbolje odslikavaju prirodu dosada rečenog. One razrješavaju logiku svakog smisla jer Wittgensteinovim riječima "dopuštaju svako moguće stanje stvari". A njih je beskonačno mnogo moguće izvesti!

F. Pokazuje se da logika (a time i matematika i sve tzv. pozitivne znanosti), uslijed nedostatka SVIJESTI o svom ishodištu postaju moćan agent u službi VOLJE; štoviše, one postaju SAMA ta volja, koja neće neko nešto, nego upravo pod prividom znanja "koje napreduje" hoće sebe samu, a sebe samu može imati jedino kao nikad okončano htijenje. Stoga je u samoj naravi "znanosti" da znanstvena istina uvijek bude odgođena za budućnost. Uzgred, po istom scenariju volje, htijenje u svijesti čovjeka goni potonjeg da se vječito translacija u budućnost (utopija) gdje se zbiva "istinsko zbivanje čovjeka". Tu leži temelj ljudske aktivnosti (povijest) i ljudske izopačenosti (događanje "spasa",

komunizam, dolazak Mesije...), koja vjeruje da je u samoj naravi aktivnosti usmjerenje ka nekoj teleologiji.

...jedino je u naravi FILOZOFIJE da zaskoči volju jer njen temeljni temelj nije filozofija nečega, niti filozofija nekoga, niti filozofija koja hoće da..., niti bitak, niti Bog, niti sve to skupa, nego SLOBODA KOJA FILOZOFIRA. Kao filozofirajuća sloboda ona traži od znanosti da se preispita ili ukine jer sve što se pokušava utemeljiti (npr. znanost) radi svrhe koja je izvan nje (npr. "težnja k znanju"), osuđeno je na besvjest i samoobmanu. Ono što filozofiju čini slobodnom jest sloboda sama. U formi zrcaljenja (spekulativno mišljenje) sloboda odslikava samu sebe kao takvost (tostvo). Zrcaljenje je ujedno i sabiranje prošlog, budućeg, sadašnjeg, iskonskog i utopijskog u točku rođenja Istine. Ukoliko je moguće da sloboda sebe deducira iz te točke kao znanost, ona je već odnaprijed dana i provedena. Bivanje filozofa je, stoga, bivanje susreta slobode sa samom sobom. Ovdje se rodila sumnja koja opominje: Da li postoji mogućnost postojanja takvog bića (filozofa?), koje bi doraslo takvom zahtjevu? Sufi mudrac kaže: "Božanska bit skrivena je blizinom duha (ljudskog). Nitko ne vidi Boga do Boga samog."